Gabūs vaikai – mūsų ateitis

➤Gabių vaikų atpažinimas ir jų gebėjimų įvertinimas vis dar išlieka viena aktualiausių pedagoginių ir psichologinių problemų, keliančių daug klausimų ir diskusijų.

Vyrauja nuomonė, kad gabūs vaikai gali pasiekti ypač aukštų rezultatų be jokio specialaus ugdymo ar pagalbos. Deja, jeigu nesudaromos tinkamos ugdymo (si) sąlygos, dalis šių vaikų taip ir nepasiekia aukšto lygio. Labiausiai gabumams atsiskleisti trukdo nesudarytos sąlygos mokytis pagal individualią vaiko gebėjimus ir interesus atitinkančią programą bei vaiko gabumų nepastebinti aplinka.

Pirmas žingsnis į gabių vaikų ugdymą yra jų gabumų atpažinimas ir įvertinimas. Gabūs vaikai labai skirtingi. Mokslininkai, analizuodami šiuos vaikus, tai vis dažniau pastebi. Tačiau kai kurie dalykai yra bendri visiems gabiems vaikams ir pagal tai atpažįstama, kad vaikas yra gabus. Vienas jų – aukštas vaiko intelekto koeficientas, kuris matuojamas testais.

Gabumams bei jų raiškai didelį poveikį daro daugybė vidinių (fizinių ir asmenybės savybių, motyvacija, savikontrolė ir kt.) bei išorinių (aplinka, ugdymo galimybės, įvykiai ir kt.) veiksnių. Tyrimai atskleidė, kad gabūs vaikai – tai ne tik sėkmingai besimokantys, kuriuos nesunkiai savo klasėje pastebi kiekvienas mokytojas. Nemaža dalis gabių vaikų mokosi blogiau nei vidutiniškai. Ir atvirkščiai – labai gerai besimokantys mokiniai nebūtinai yra gabūs. Vadinasi, mokymosi rezultatai ne visada atspindi vaiko gabumus. Gabių vaikų galime atrasti ir tarp prastai besimokančių bei nerealizuojančių savo gebėjimų mokinių.

Yra skiriami šeši gabių vaikų tipai, kurie padeda geriau suprasti, kokie yra gabūs vaikai ir kaip juos atpažinti.

„Sėkmingas“ gabaus vaiko tipas: daugiau kaip 90 proc. atpažintų gabių mokyklinio amžiaus vaikų yra būtent šio tipo. Šie vaikai mokosi puikiai, pasižymi gerais intelekto ir pasiekimų testų rezultatais. Jie klauso mokytojų bei tėvų, elgiasi ir daro tai, ko iš jų tikimasi.

„Sunkaus“ gabaus vaiko tipas: tai išskirtinis vaikų tipas. Dažniausiai jie pasižymi dideliu kūrybingumu. Abejoja autoritetais, dažnai gali prieštarauti mokytojui, būti netaktiški, sarkastiški, užsispyrę. Bendraudami su kitais linkę konfliktuoti.

„Slepiančio savo gabumus“ gabaus vaiko tipas. Jam dažniausiai priklauso tie vaikai, kurie praranda motyvaciją ir susidomėjimą tuo, kuo anksčiau domėjosi, kurie neigia ir slepia savo gabumus, stengdamiesi priklausyti vidutinių gebėjimų bendraamžių grupei.

„Iškritusiojo iš mokyklos“ gabaus vaiko tipas: dažniausiai šio tipo vaikų interesai yra už mokyklos ribų, nes jie negauna paramos ir nerealizuoja savęs įprastoje mokyklinėje aplinkoje. Neretai jie mokyklą lanko nenuosekliai, o jei ir lanko, tai sunkiai įsitraukia į klasės ir mokyklos veiklą.

„Dvejopai išskirtinio“ gabaus vaiko tipas apima vaikus, kurių išskirtinumas dvejopas – jie pasižymi ir gabumais, ir vienu ar kitu sutrikimu, tokiu, kaip sensoriniai sutrikimai, specifiniai mokymosi sutrikimai ir pan. Turimas sutrikimas neleidžia pasireikšti gabumams.

„Savarankiško“ gabaus vaiko tipas – savarankiški sėkmingai besimokantys gabūs vaikai. Šis tipas panašus į „sėkmės lydimo“ gabaus vaiko tipą, tik šie vaikai patys stengiasi susikurti savo mokymosi galimybes.

Ilgą laiką Lietuvoje nebuvo atrankos metodų ar sistemos, kaip atpažinti ir ugdyti gabius vaikus. Tačiau situacija gerokai pasikeitė, kai 2012 m. Lietuvos mokyklose buvo pradėtas vykdyti jaunuoliams skirtas gabumų atpažinimo projektas. Šiame projekte dalyvavo kai kurios Kretingos rajono mokyklos. Pedagoginės psichologinės pagalbos skyriaus psichologai dalyvavo šiame projekte, o jam pasibaigus įgyta patirtimi ir metodikomis vadovaujasi ir toliau, atpažindami ir įvertindami Kretingoje ir rajone besimokančius gabius vaikus.

Kretingos rajono švietimo centro pedagoginės psichologinės pagalbos skyriaus psichologai, bendradarbiaudami su Kretingos rajono pilotinių mokyklų bendruomenėmis, organizuoja ir vykdo gabių bei talentingų vaikų atpažinimo projektą, kurio tikslas – sukurti gabių vaikų atpažinimo, ugdymo ir skatinimo sistemą Kretingos rajone.

Tikimasi, jog bus atpažinti gabūs vaikai, kurie nerealizuoja savo gabumų. Atsiras galimybė sudaryti palankias ugdymosi aplinkas, kurios padės ugdyti mokinių gebėjimus.

Gabūs vaikai yra iššūkis visiems – tėvams, specialistams, pedagogams. Gabus vaikas turi būti atpažįstamas ne todėl, kad jį pavadintumėme „gabiu“, bet todėl, kad jis būtų ugdomas pagal savo gebėjimus. Vaiko gebėjimai dažniausiai atsiskleidžia tik tada, kai ugdymo programos turinys atitinka jo asmeninius interesus ir reikalauja pastangų, kai mokymosi procesas atitinka individualų jo mokymosi stilių. Šių metų spalio mėnesį Kretingoje planuojama respublikinė konferencija „Gabūs vaikai – sėkmės ir iššūkiai“, kurioje įvairių sričių specialistai dalinsis patirtimi atpažįstant ir ugdant gabius vaikus.

Rimantė GEDRIMIENĖ
Kretingos r. švietimo centro pedagoginės psichologinės pagalbos skyriaus psichologė